

Obóz koncentracyjny i zagłady Oświęcim-Brzezinka (Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau)

Umístěný v Osvětimi (Auschwitz) v blízkém okrese (Landkreis Bielitz) v katovickém obvodu (Regierungsbezirk Kattowitz) ve slezské provincii (Provinz Schlesien), a od roku 1941 v hornoslezské provincii (Provinz Oberschlesien), poblíž hranic Generálního Gouvernamentu a v dobře dostupné lokalitě (nacházely se zde železniční dopravní tepny spojující Horní Slezsko se zeměmi jižní Evropy).

Tábor byl situován ve čtvrti Zasole za řekou Soła, v areálu bývalých vojenských kasáren a bývalého Státního tabákového podniku. Největší koncentrační tábor na polském území.

Založen na základě rozkazu Heinricha Himmlera z 27. dubna 1940. Na jaře roku 1941 byla vytvořena druhá část tábora v Brzezince (Birkenau, Auschwitz II), která fungovala původně pod názvem zajatecký tábor (Kriegsgefangenenlager). Po zavedení plánu na vyhlazení Židů se tábor stal místem jejich okamžitého a masového vyhlazování.

V letech 1942 až 1943 vznikla třetí část tábora (Auschwitz III) v Monowicích (Monowitz). 25. listopadu 1944 byla struktura tábora reorganizována: tábor Birkenau byl včleněn do mateřského tábora Auschwitz (Auschwitz I) a dosavadní tábor Auschwitz III byl přejmenován na koncentrační tábor Monowice (Konzentrationslager Monowitz), kterému byly podřízeny všechny pobočky tábora založené u průmyslových podniků. Více než 40 poboček podřízených táboru pracovalo ve prospěch továren, průmyslových koncernů a SS. Otročská práce byla součástí plánu na vyhlazování a přinášela ekonomický zisk. V počátečním období existence tábora pracoval velký počet vězňů na jeho rozšiřování

Od začátku fungování tábora do jara 1942 byli v táboře vězněni téměř výhradně Poláci. První transport politických vězňů, sestávající ze 728 osob, dorazil 14. června 1940 z Tarnowa. Tábor Auschwitz se stal hlavním střediskem vyhlazování Poláků, kteří působili v ilegálních strukturách, a také politických a sociálních aktivistů a inteligence. Do tohoto tábora byli posíláni rukojmí, lidé zadržení při pouličních raziích nebo osoby izolované z preventivních důvodů. Od roku 1942 sem přijížděly transporty s obyvatelstvem z vysídleného regionu Zamość. Po vypuknutí Varšavského povstání v roce 1944 bylo v táboře uvězněno cca 10 tisíc obyvatel hlavního města.

Ke konci roku 1941 přijelo do tábora 10 tisíc sovětských zajatců; většina z nich byla vyvražděna. Od

roku 1942 se stal tábor místem pro vyhlazování Židů z různých oblastí Polska a z území SSSR. Od tohoto roku do tábora hromadně přijížděly transporty se Židy z dalších zemí. Tábor se stal rovněž místem vyhlazení více než 20 tisíc Romů.

Vězni tohoto tábora byli vražděni v tzv. blocích smrti a na popravištích. Část nemocných byla usmrcena injekcemi benzínu, evipanu a fenolu. Lékaři SS taktéž prováděli na vězních pseudolékařské experimenty; lékař SS, Dr. Josef Mengele, prováděl pokusy na dvojčatech a zkoumal osoby s vrozenými fyziologickými anomáliemi. Po krutým způsobem provedeném odborném vyšetření byly zabíjeny injekcemi fenolu do srdce.

Od podzimu roku 1941 byli lidé usmrcováni v plynových komorách za použití cyklonu B. Těla zavražděných se spalovala v krematoriích v Brzezince. Tímto způsobem probíhalo vyhlazování Židů přivážených železničními transporty z mnoha evropských zemí.

Veliteli tábora byli postupně: SS-Obersturmbannführer Rudolf Höss (1940 až 1943), SS-Obersturmbannführer Arthur Liebehenschel (1943 až 1944) a SS-Sturmbannführer Richard Baer (1944 až 1945).

Od poloviny roku 1944 do 17. ledna 1945 bylo z tábora železničními transporty evakuováno více než 65 tisíc vězňů, a od 17. do 19. ledna 1945 bylo vysláno pěšky téměř 60 tisíc vězňů (v pochodech smrti). Počet obětí lednové evakuace se odhaduje na cca 15 tisíc. Na přelomu let 1944 a 1945 byla zničena část táborové infrastruktury (mj. krematoria). 27. ledna 1945 tábor dobyla Rudá armáda, která osvobodila cca 7 tisíc vězňů.

V táboře Auschwitz-Birkenau zahynulo kolem 1 mil. Židů, 70 až 75 tisíc Poláků. Celkem za dobu jeho fungování bylo zde vyvražděno 1,1 mil. osob.

Koncentrační tábory